

## Egy magyar terminológiai adatbázis és portál szükségességéről

Emlékeztető a *Magyar Nyelv a Tudományban Elnöki Bizottság* 2017-18-as üléseiről

A magyar nyelvnek a tudományos diskurzusban és a felsőoktatásban való fennmaradásához elengedhetetlenül szükséges az állandóan bővülő tudományos szakszókincs honosítása, az új szakszavak rögzítése, tartalmuk definiálása és nyilvános adatbázisokban való közzétételük. Az UNESCO terminológia-politikai irányelvei is erre ösztönöznek minket. A nyolc közép-európai országban és diaszpórában élő magyarság esetében a terminológia harmonizálása a szokásosnál is nagyobb, nehezebb és fontosabb feladat.

A cél nem csupán a különféle tudományos, műszaki, jogi stb. szakterületeken keletkező terminusok folyamatos gyűjtése és egy- és többnyelvű szótárakba való rendezése, hanem olyan sokféle adatmezőből álló hierarchikus adatbázisok létrehozása, amelyekben nemcsak a terminusok alakja, hanem definíciójuk, kontextusuk és fogalmi kapcsolataik is szerepelnek (Bölcskei-Fóris 2018).

Mindez egy magyar terminológiai adatbázis és portál megalapításával, kiépítésével és fenntartásával valósítható meg. A munkacsoport első feladata a már létező szakkifejezés-gyűjtemények, fogalomtárak összegyűjtése, valamint a fehér foltok feltérképezése és a hiányok felszámolásának ösztönzése volna. A felmérési munkát bizottságunk el is kezdte a tudományos osztályok keretein belül az osztály képviselőinek a segítségével.

A kiépítendő adatbázist Wiki típusú szoftverrel célszerű működtetni. Egy Wiki elven működtetett fogalomtárhoz bárki hozzájárulhat, a megadott keretek kitöltésével bárki új lapot nyithat, illetve a meglévő lapokat is módosíthatja - feltéve, ha ezt az adott tudományág képviselőiből szervezett szerkesztő bizottság jóváhagyja. A Wikipédia szerkesztési elvei csak részben egyeznek meg a terminológiai adatbázis kiépítésében követendőnek gondolt eljárással (például a Wikipédia csak már létező forrásokból meríthet, és nem ad kitüntetett szerepet semmilyen szakmai grémiumnak a szócikkek jóváhagyásában); azonban lehetséges és kívánatos a Wikipédia-szócikkeket a terminológiai adatbázis megfelelő tételeire mutató linkekkel ellátni.

A meglévő tudományos, illetve műszaki szótárak, fogalomtárak felhasználása copyright problémákat vet fel. E kérdésekről tárgyaltunk az Akadémiai Kiadó és a nyelvészetre specializálódott Tinta Kiadó vezetőivel. Mindkét kiadó vezetője lehetségesnek lát kölcsönös előnyökön, adatcserén nyugvó megállapodást kiadójuk és a leendő terminológiai adatbázis között.

Az európai országok közül 18 rendelkezik nemzeti terminológiai portállal, adatbázissal – köztük Finnország, Észtország, Lettország, Litvánia, Szlovákia, Szlovénia és Horvátország. Az adatbázisok létrehozásához erős informatikai és nyelvészeti (lexikográfiai) háttér szükséges, ezért ezek többnyire valamilyen tudományos, elsősorban nyelvi intézet kebelében vagy felügyeletével működnek, így pl. az izlandi Orðabanki az Íslensk máltstöð (Ízlandi Nyelvi Intézet); a norvég Termportalen a Norges Forskningsråd (Norvég Tudományos Tanács); a holland NedTerm a Nederlandse Taalunie (Holland Nyelvi Unió); az észt Esterm az Eesti Keele Instituudi (Észt Nyelvi Intézet); a lett AkadTerm a Latvijas Zinātņu akadēmijas (Lett Tudományos Akadémia); a horvát Struna az Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje (Horvát Nyelvi és Nyelvészeti Intézet) által gondozott terminusbank. Véleményünk szerint a megalapítandó magyar terminológiai adatbázis és portál ideális helye az MTA Nyelvtudományi Intézetében volna. Az Intézet Nyelvtechnológiai Osztályán létrehozandó minimum 2-3 fős munkacsoporttal indulhatna meg az informatikai háttér kiépítése, a portál és az adatbázis (valamint a terminológiai cédulák) struktúrájának megtervezése, a meglévő adatok összegyűjtése és a jövőbeni munka kereteinek kidolgozása.

A terminológiai adatbázis létrehozásában az állam is érdekelt – hiszen sok területen a nemzetközileg meghatározott terminológiát és nomenklatúrát magyar jogszabályokba, szabványokba is át kell ültetni, valamint a magyar nyelv terminológiai-szaknyelvi határtalanítása is csak egy központi terminológiai adatbázis segítségével valósítható meg; így elvárható a leendő terminológiai központ állami támogatása.